

INTERVIU CU POETUL ZÁVADA PÉTER

Mihók Tamás: Dragă Péter, deși numele tău devine din ce în ce mai familiar publicului român de cititori, consecință a faptului că mai multe reviste literare de la noi au publicat traduceri din poezia ta, cert este că acesta încă e departe de prestigiul de care se bucură în Ungaria. Te așteptai ca precocitatea și fulminanta ta carieră în rap (din postura de membru al trupei Akkezdet Phiai) să ajungă doar o perioadă de tranziție către poezie?

Z.P.: Sincer să fiu, n-am crezut că voi reuși să prind rădăcini în solurile literaturii, deoarece în Ungaria – și presupun că asta funcționează asemănător și în alte țări – drumul trecerii din breasla textierilor pe scena poeziei nu se prezintă, de regulă, fără hopuri. În adolescență, textul scris pentru muzica rap mă atrăgea tocmai datorită vastității și imposibilității sale de a fi subjugat, dar, cu timpul, mi s-a părut că teritoriul posibilităților se îngustează, iar topografia acestora devine tot mai previzibilă – m-am simțit, deci, obligat să fac o schimbare. Textul muzical, fiind destinat redării orale, cu greu mai integrează între limitele speciei sale preocupările mele de odinioară (versul liber, de pildă, sau poezia conceptuală și ideatică), de aceea, pentru mine, compunerea de versuri rap a constituit, inevitabil, doar o ramificație alternativă.

M.T.: Ești doctorand la Facultatea de Filozofie a universității budapestane ELTE. Cercetările tale în ce proporție îți îmbogățesc viziunea poetică?

Z.P.: Cercetările mele se axează pe zonele de frontieră dintre teatru și fenomenologie. Încerc să comentez, pe baza introspecțiilor husserliene timpurii asupra fenomenologiei percepției, spectacolele de teatru ce mizează pe un limbaj anume, pe care eu îl consider incitant. Mă interesează în speță acele spectacole care oferă posibilitatea de a nu fi citite în funcție de codul tradițional al realismului psihologic, bunăoară nu dinspre formele, caracterele și relațiile dramatice. Aceste spectacole ba se construiesc radical pe baza textului (situație când locul textului dramatic tradițional este ocupat de monologuri lirice polifonice sau

alte procedee textuale epicizante), ba neglijează complet textul, prim-planul revenindu-le corpurilor sau, alteori, obiectelor de pe scenă. Teza mea se intitulează *Scena obiectivității*. În fond, când am început să aprofundez conceptul obiectivității fenomenologice, mi-am fixat ca punct de plecare așa-numita poezie obiectivă a unor autori maghiari consacrați, grupați în jurul fostei reviste *Újhold*, ca Nemes Nagy Ágnes sau Pilinszky János, precum și a unor nume rezonante ca Rilke, Eliot, Pound sau Ponge, iar aceste referințe au rolul lor și în cercetările mele despre teatru. În consonanță cu acestea, poezia mea caută în continuare să cartografieze posibilitățile acestui mod de adresare obiectiv ulterior postmodernismului, îmbinat cu observațiile geografice minuțioase ale poeticilor „antropocen” din prezent. Dar, în timp ce generația mea pare să fie preocupată mai mult de lirica postumană, pe mine mă stimulează frumosul natural și regândirea sublimului în sens kantian din perspectivele contemporane ale fenomenologiei.

M.T.: Anul trecut ai fost invitat la Festivalul Internațional de Poezie de la Sibiu. Cu ce experiențe te-ai întors acasă din Ardeal? Diferă acesta cu ceva de festivalurile similare din Ungaria?

Z.P.: Diferă semnificativ, căci, din nefericire, în Ungaria nu există festivaluri dedicate exclusiv poeziei. Festivaluri literare, în sens larg, avem, așa cum e Festivalul Cărții, ajuns

în aprilie a acestui an la ediția a 26-a, sau ca cel din iunie, Săptămâna Cărții, organizat pentru a 89-a oară. Acestui bilanț i s-a alăturat recent Festivalul Literar Margó, eveniment bianual propunând o mare diversitate de teme și programe. Niciunul dintre acestea, însă, nu se concentrează numai pe poezie, chit că ele includ numeroase lansări și dialoguri pe marginea ei. Evenimentul a cărui structură s-a apropiat cel mai mult de cea a unui atelier a fost minifestivalul internațional organizat, în 2017, de platforma de traduceri literare *Versum*, acolo unde au susținut lecturi poetul sonor brazilian Márcio-André, americanul Sam Taylor, croatul Marko Pogačar și francezul Franck Fontaine. În 2018 însă, festivalul a fost suspendat, iar semne privind o eventuală relansare nu prea văd să existe. Asta se datorează, firește, resurselor financiare restrânse. În ceea ce privește Sibiu, am avut parte de experiențe grozave. Am cunoscut acolo poeți extraordinari ca Radu Vancu, Claudiu Komartin sau Tara Skurtu și m-a flatat faptul că am fost întâmpinat chiar la început de antologia proaspăt tipărită, conținând și poemele mele. Consider că este imperioasă conceperea unui astfel de festival și la noi, în Ungaria.

M.T.: Deoarece știu despre tine că nu urmărești numai evoluția poeziei maghiare contemporane, ci, în calitate de traducător, ești deschis și față de literatura universală, sunt curios cum ți-ai caracteriza congenerii poeți maghiari. Nu doar adineauri, ci și ultima dată când ne-am întâlnit, ai amintit de abordarea poetică a „antropocen”-ului. Există elemente sau tendințe moștenite pe filieră exclusiv națională, care se manifestă cu precădere în lirica maghiară?

Z.P.: Dintre poeții remarcabili ai generației mele trebuie neapărat să îi amintesc pe Fenyvesi Orsolya, Deres Kornélia, Tóth Kinga, Lanczkor Gábor, Korpa Tamás, Kerber Balázs, Nemes Z. Márió, Krusovszky Dénes, Szabó Marcell, Áfra János și Simon Márton. Firește că publică mult mai mulți autori tineri valoroși, și nu e de mirare, căci în limba maghiară, în țara noastră și dincolo de granițele ei, apar aproape 50 de reviste în format print (ca să nu mai zic de platformele online), conferind publicării perspective destul de vaste. În ceea ce privește tendințele proaspete, zonele de interes ale autorilor se ramifică semnificativ. În poezia tânără – după ce, în anii 2000, „al doilea val postmodernist” le-a tabuizat politic și biografic –, au reapărut poezicele identitare, adică necesitatea referențialității și a discursului subiectiv sau pseudo-subiectiv. De exemplu, în poezia contemporană, acest fenomen s-a manifestat prin repovestirea istoriilor de familie (pe aceasta, Németh Zoltán o numește postmodernism antropologic), la fel cum și-n cercurile celor mai noi generații de prozatori se poate observa articularea dorinței de a relata povești într-un sens mai tradițional, iar mie toate astea îmi arată direcția unei metanarațiuni unitare, posterioară postmodernismului. Însă nu doar

(pseudo)subiectivitatea câștigă adepți în rândul tinerilor, poezicele postumane dobândesc popularitate deopotrivă. Nemes Z. Márió, în studiul său din *Prae* despre antropocen, consideră că în câmpul postmodernismului antropologic pseudo-subiectiv a pătruns dinamica confesivității și a detașării obiective, acestea deplasându-se pe axa umanist/dezumanist (antropomorf/dezantropomorf). În acest spațiu se nasc și mitologiile personale. Potrivit lui Nemes Z., „lirica postumană «nu suspendă acest câmp pseudo-subiectiv, ci doar oferă linii de fugă constructive» (Deleuze-Guattari) vizavi de ideologia umanistă antropocentrică. (...)

Nud 1

Subiecți hibridi iau ființă, organizându-se pe marginea dislocării și redefinirii granițelor dintre organic și anorganic, uman și animalier, natural și tehnologic.”. Putem numi, așadar, antropocenul o ramură a postumanului, care „experimentează recalibrarea conceptelor de natură și poezie a naturii”, lansând întrebarea: „Dobândirea condiției postumane în ce măsură și în ce feluri a modelat percepția noastră despre natură?” Pe baza acestor considerente, „e nevoie de un nou concept de eră geologică pentru a putea

exprima schimbarea pe care a provocat-o dezvoltarea civilizației umane împreună cu șirul ei de revoluții industriale.” Altfel spus, „claustrarea în prezentul nostru geologic și lipsa de transcendență solicită un tip de poezie care cercetează realitatea noastră informațională interpretată ca un hibrid antimetaforic între natură și tehnologie, și, mai cu seamă, fenomenologia haotică a internetului”, scrie Nemes Z. Totodată, pe axa umanist-dezumanist pot fi observate și noile tendințe ale obiectivității fenomenologice, chestionând relația dintre subiect și obiect. O curiozitate în acest sens rămâne măsura în care Ontologia Orientată către Obiect (Object Oriented Ontology) sau forma unitară a neo-marxismului ca gândire critică (într-un sens propriu inclusiv unor poetici ale tinerilor) poate deveni făgaș pentru poezia contemporană.

M.T.: *În România nu de puține ori se iscă polemici între diferite „tabere” de scriitori. De cele mai multe ori acestea au ca obiect forurile literare de la noi, dar se întâmplă și schimburi de replici mai aprinse între generații pe motive etice și, mai rar, estetice. Există astfel de „schisme” și în Ungaria (și dacă da, pe baza căror criterii se nasc ele)?*

Z.P.: Viața literară din Ungaria este, momentan, foarte puternic influențată politic. Și nu mă refer aici la o eventuală dominantă social-politică în opera autorilor, cu toate că acest lucru este sesizabil în rândul generațiilor mai tinere. Este vorba, mai degrabă, despre faptul că KMGU-ul, o organizație nouă, susținută pe baze ideologice de către stat, cot la cot cu un segment anume al mass-mediei naționale, a declarat „Kulturkampf”, prin care acuză suprareprezentarea autorilor de stânga sau liberali în cultura contemporană, deplângând proporția neglijabilă a autorilor cu fior patriotic. În plus, împărțirea subvențiilor de stat se poate numi și ea disproporțională în favoarea acestei academii de creație literară aflate în grațiile guvernului, în raport cu organizațiile de profil de mare anvergură și cu trecut remarcabil. Așadar, în momentul de față, în Ungaria se arată această ruptură politico-ideologică venită dinspre guvern, între taberele și organizațiile scriitorilor de dreapta, creștinii-conservatori, respectiv ale celor de stânga, liberalii. Poate că tocmai acesta este motivul pentru care în cercurile generațiilor de scriitori și poeți nu prea survin conflicte de natură estetică. Deși, repet, în rândul generației tinere de poeți și critici se poate observa o puternică atitudine critică de stânga, prin care, susțin ei, experimentează suprimarea consacrării canon liberal-stângist.

M.T.: *Manifestațiile în stradă împotriva guvernului actual sunt tot mai frecvente la noi. Cu aceste ocazii, majoritatea tinerilor scriitori se mobilizează: unii dintre ei contribuie inclusiv cu sloganuri, încercând să le difuzeze – la fața locului și pe rețelele de socializare – pe o arie cât mai largă.*

Fiindcă nici în Ungaria lucrurile nu stau cu mult mai bine, m-ar interesa în ce moduri și în ce proporție pune osul scriitorimea la activitățile civice de acest fel.

Z.P.: La noi, valorilor de proteste (întâi în creștere, apoi tot mai dezamăgitoare) ale ultimilor ani le-a urmat o apatie totală din partea opoziției, după ce, cu ocazia alegerilor din aprilie 2018, partidul aflat la guvernare a câștigat iar în parlament cu o majoritate de două treimi. Acest proces are drept consecință atenuarea atât a impactului poeziei cotidianului, relansată după schimbarea de regim, cât și a elanului cu care a pornit la începutul anilor 2010 acel slam poetry care critica acid actualitățile sociale și politice. Făcând abstracție de la câteva excepții – cum e, de pildă, Krusovszky Dénes, cel care a înfierat în *Magyar Narancs* și în *Élet és Irodalom* finanțările de stat nejustificate de disproporționale, dar și circumstanțele înființării KMTG-ului (Kárpát-medencei Tehetséggondozó Nonprofit Kft.), respectiv a Academiei de Creație Literară Előretolt Helyörség –, comunității de scriitori îi este proprie izolarea de tot ce înseamnă politic și retragerea din sfera socială în perimetrul privat, un fel de autocenzură. Cum am mai spus, însă, reprezentanții celor mai tinere generații de poeți și critici sunt extrem de proactivi, căutând în special răspunsuri de stânga la situațiile ocurente.

M.T.: *Cea mai nouă ipostază a ta este cea de dramaturg. Volumul tău de piese de teatru intitulat Je suis Amphitryon a fost laureat cu premiul Szép Ernő. Noua specie literară înăbușă sau mai degrabă desăvârșește inspirația poetică?*

Z.P.: În nici într-un caz nu înăbușă, dimpotrivă: dramaturgia o privesc, fără doar și poate, ca parte a misiunii mele poetice. Textul acesta nu e o dramă în sensul clasic al cuvântului, ci un monolog polifonic, în care densitatea lirică și artificiile suprarealist-expresioniste au prioritate în fața discursului narativ clasic. Prin urmare, monologurile din *Je suis Amphitryon* pot fi citite și ca poeme mai elaborate.

M.T.: *Ce planuri are Závada Péter pe 2019?*

Z.P.: Poeziile continuă să se nască regulat, iar acum începe să prindă contur și ideea unei noi drame. În cursul anului, voi participa la câteva proiecte de teatru și, de asemenea, voi urma în continuare cursurile Școlii Doctorale de Estetică a Universității ELTE, acolo unde, începând din această toamnă, țin cursul despre opera dramatică a lui Büchner.

M.T.: *Încântat de conversație, Péter. Mult succes și satisfacții pe măsură!*

Trup cu flori

Závada Péter (Budapesta, 1982) este un poet, dramaturg și cântăreț maghiar. Scrie versuri pentru melodii de la 14 ani, iar poezie, de la 23. Colaborează regulat cu cele mai importante reviste literare ungurești, printre care Élet és Irodalom, Jelenkor, Műút respectiv Alföld. Absolvent al Universității ELTE, specializarea engleză-italiană, respectiv al Universității Reformate „Károli Gáspár”, specializarea Teatrologie. A debutat cu volumul Ahol megszakad (Punctul de ruptură, 2012), urmat de Mész (Var, 2015) și Roncs szélárnyékban (Rablá-n siaj, 2017). Piesa lui de teatru intitulată Reflex a fost reprezentată un an mai târziu de Societatea „Szputnyik Hajózási”. Membru Akkezdet Phiai și al Cercului literar „József Attila”. Este autorul volumului de piese de teatru Je suis Amphitryon, pentru care a fost distins cu premiul Szép Ernő (2018).

Kálvária-tétel

Fölfeszülsz egyre növekvő térfogatodra.
Ami síkban törvényszerű volt,
többé nem igazolja fájdalmaidat.
Apád után cserben hagyott
az euklidészi geometria.

Mint megkínzott domborzatot,
melyet aszály, vagy erózió sújtott,
tested a kín tektonikája szaggatta szét,
és most menekülnek róla a pillantások.

A hús lankáin a rémület karavánjai
vándorolnak, a samarak üvöltése feketébe
vonja az olajfaligeteket, miközben
három nő szánakozása húzódik közel
egymáshoz hosszabbik átlód tövében.

A kar csontjai megnyúlnak,
hónaljad derékszöge tompul,
s mint űrben elforduló csillagkép,
a hajló félkörív a tekintet kerékbe töri,
míg az áhítat segédvonalai
összekötik a kereszt szárait.
A rét tenyere átütve a fűszálak
milliónyi szegével.

Gömbpalástra feszített deltoid.
Ahogy történeted síkból térré görbül,
hittel telik meg az anyag,
kimondhatatlannal a kimondható.
Rásimulsz halálodra.

Teza calvarului

Te tragi pe volumul tău în continuă expandare.
Nicio regularitate a planului
nu-ți mai justifică suferința.
După ce te-a părăsit tatăl,
a făcut-o și geometria euclidiană.

Precum relieful torturat
de năpasta secetei sau a eroziunii,
corpul tău a fost sfâșiat de tectonica suferinței,
și-acum, clipirile se descotorosesc de el.

Caravanele groazei pribegesc pe luncile
cărni, răgetul asinilor învăluie în negru
dumbrăvile de măslini, în timp ce
jalea a trei femei se ghemuiește laolaltă
la rădăcina diagonalei tale mai lungi.

Oasele brațelor se-ntind,
unghiul drept al axilelor se tocește,
și ca o constelație curbată în cosmos,
încovoindu-se, semicercul trage pe roată privirea,
până liniile ajutoare ale pietății
leagă capetele crucii.
Palmele câmpiei bătute în cuiele
a milioane de fire de iarbă.

Deltoid întins pe suprafața sferei.
Pe măsură ce povestea ta plană se curbează în spațiu,
materia se încarcă cu credință,
exprimabilul, cu inefabil.
Te-alungești pe propria-ți moarte.

Egy sírkamra nyelvemlékeinek föltárása

(1)

Önmagát veszi körül a tisztás
körüveivel. Ott is a tisztás van,
ahol megsérti határait.

Emlékek nélkül, akár egy kőfal,
átlépnék magamon a boltív alatt,
de a hóésés föltartóztat.

Mikor mivé roskad egy erdő.
Fehér zajjá, gazdátlan neszezéssé,
saját tömege alatt,
ha képtelen megtartani.

Ahogy árnyékukba húzódom,
a fák felelősségre vonnak a kezeimért.
Lassabbak nálam,
mégis erősebben szorítanak.

(2)

Tavasszal, mikor a hegyekben megindul
az olvadás, víz alá kerülnek a völgyben
a turistaösvények.

Az elsüllyedt erdőben látható
az egyetlen híd, melynek pallója
felett is víz örvénylik.

Bátvirok úsznak hozzá, hogy lefilmezzék,
ahogy végigsimítják,
mint egy roppant gerincet.

Dezvelirea monumentelor de limbă
ale unei camere mortuare

(1)

Poiana se-nconjoară pe sine cu propriile-i
arce. E prezentă chiar și
dincolo de granițele sale.

Fără amintiri, ca un zid de piatră,
aș trece peste mine pe sub arcadă,
dar ninsoarea mă împiedică.

Prăbușindu-se, pădurea se transformă.
În zgomot alb, în foșnet fără stăpân,
sub propriu-i volum,
când nu-i rezistă.

Retrăgându-mă la umbra lor,
arborii mă trag la răspundere din cauza mâinilor.
Sunt mai lenți,
dar mă strâng mai puternic.

(2)

Primăvara, când zăpada topită se revarsă
printre munți, puhoiul acoperă potecile turistice
din vale.

Din pădurea scufundată se ivește
singurul pod, peste punțile lui
șiroiește tot apă.

Niște scafandri înoată până la el
pentru a se filma în timp ce-l mângâie
ca pe-o coloană vertebrală fracturată.

Compoziție C

(3)

Megjegyezhetetlen nevű kősvatag
gránit vagy bazalttömbje.

Belsejéből ki kell vésni a kifejezést,
mely befelé nőtt túl azon,
mi köré merevedett.

Elbontani a sírkamrát, a temetőfolyosókat,
a szóról lefejteti a köznapri értelem
kovalens kötéseit.

Ami most még csak egy masszívumba zárt
némaság magja, egyszer majd megszólal
a fossziliák, a pleisztocén egyszerűségével.

(4)

Az erjedés fanyar áfonyaillatát az eső
az ázott föld szagával
összemossa.

Mint amit elharaptak, az utcát az este
félíg kimondja, az aszfalt beszédként
lassú, töredezett.

Szavaid a homályból előlépve
meglepnek. Megtanítják neked,
amit mondani akarsz.

(5)

A huzalon dér, zúzmará
a sodronykötélen.

Mondataid túl felén is áll valaki.
Az arcát nem látod. Kölcsönösség
helyett az ösztönök utóvédharca.

Így végződsz orrnehez
szabadkozásban.
Bevackolsz távolságodba.

(3)

Blocul de granit sau de bazalt
al hamadei cu nume imposibil de reținut.

În interiorul lui trebuie să scobești după expresia
ce-a depășit tot ce i s-a depus
de jur-împrejur.

A demola camera mortuară, galeriile cimitirului,
a destrăma cuvintele, legăturile covalente
ale sensurilor lor cotidiene.

Ceea ce acum e doar sămânța muțeniei închise
într-un lanț montan, într-o zi ne va agrăi
cu simplitatea fosilelor și-a pleistocenului.

(4)

Ploaia amestecă aroma acră de afine a fermentației
cu mirosul pământului
reavăn.

Ca întreruptă, seara pronunță strada
pe jumătate, asfaltul are o fluentă
lentă și sacadată.

Cuvintele te surprind, apărând
din negură. Te învață să spui
ceea ce vrei.

(5)

Brumă pe sârmă, chiciură
pe cablul metalic.

De partea cealaltă a propozițiilor tale e cineva.
Nu-i poți vedea chipul. În locul reciprocității,
această luptă de ariergardă a instinctelor.

Iată cum sfârșești
într-o strașnică desculpăre.
Te aciuiezi în propriile-ți depărtări.

Interviu, prezentare și traduceri de Mihók Tamás

Al que prazur não comprou um livro, ter um livro não é saber. Ter um livro, sem du mal, sem esforço, não é estudar. Estudar é quando o livro te ensina a pensar. E a pensar, isso de fato, é o que realmente importa. E a pensar, isso de fato, é o que realmente importa. E a pensar, isso de fato, é o que realmente importa.

Francisco Ferrer

Ferrers

